

Jiří Orten – [Chybějící název]

*U okna musím čekat, za léta
i za zimy, nesejde na počasí,
a poslouchat, kdy zazní trumpeta,
která mne spasí.*

*V kuchyni někdo tluče do masa.
Všechno se připravuje na večeři.
Za malou chvíli ten, kdo setřásá,
setřese večer: už se šerí.*

*Pak nezbude, než stáhnout rolety.
Měsíci, nechci, abys na mne viděl,
vůz srdce zastavuji, sotva rozjetý.
Asi bys nezáviděl.*

*Složil jsem kosti dávno před smrtí
Nešlo to jinak. Stýská se mi strašně
po životě, v němž jedny vlhké rty
přestaly líbat. Čekám! Nevoláš mě?*

*A nepřestávám čekat, na jaře
i na podzim, poslouchám, bojuji s ní,
a každé jitro vozí trakaře
mých nesložených písní.*

K závěrečné práci, tedy interpretaci poetického díla, jsem zvolila bezejmennou¹ báseň Jiřího Ortena, která je součástí sbírky *Hrob nezavřel se*, ta je výběrem z jeho díla sestaveného v rámci edice Květy poezie.

Báseň se skládá z pěti strof, které jsou tvořeny vždy čtyřmi verši, ty jsou vázané a schéma se nemění – rým je vždy střídavý. V první strofě se setkáváme s lyrickým subjektem v podobě ich-formy, tedy „já“. Prostor v čase básně není jasně vymezený, avšak lyrický subjekt zde promlouvá o své nutnosti čekat na nějakém konkrétní místě. Tato nutnost (stejně jako rámeček celé strofy) je časově vymezena takto: „za léta / i za zimy“. Časově je tak ohraničena pouze nutnost, kterou lyrický subjekt popisuje („*U okna musím čekat*“, „*a poslouchat, kdy zazní trumpeta, která mne spasí.*“), ale čas, ve kterém k nám lyrický subjekt promlouvá, není jasně rozpoznatelný. Je to zima nebo léto?

Druhá strofa je oproti první časově a prostorově zcela jasně vymezena. Z nejisté pozice, ve které se jako čtenář můžeme nacházet při čtení první strofy, se přesouváme do konkrétně definovaného prostoru a času. Je k večeru, právě se začalo stmívat („*už se šerí*“) a připravuje se večeře (naklepává se maso) v kuchyni. V druhé polovině strofy dochází k propojení stmívání se zmíněnou přípravou večeře, konkrétně s naklepáváním masa („*Za malou chvíli ten, kdo setřásá / setřese večer*“). K propojení dochází pomocí metafory, která využívá významu setřásání jako zbavování se něčeho ve směru odshora dolů (večer brzy přijde) a zároveň využívá význam setřásání jako činnost při přípravě masa, o kterém se dozvídáme v první polovině sloky. Podporu toho, že večer brzy přijde, nacházíme vzápětí u slov „*už se šerí*“. V této strofě se s veršem lyrický subjekt většinou proměňuje – v prvním verši je to neznámá osoba („*někdo*“), která tluče do masa, jedná se tedy o er-formu. V dalším verši se lyrickým subjektem stává jakési „ono“ a to za pomoci trpného rodu. Ve třetím a čtvrtém verši je lyrickým subjektem znovu „někdo“, ovšem lze předpokládat, že se jedná o stejnou osobu jako v prvním verši, a to díky propojení metaforou o setřásání.

Začátek třetí strofy tematicky navazuje na příchod večera („*Pak nezbude, než stáhnout rolety.*“, „*Měsíci*“). Časový rámeček se nám nemění, vyjma snad posledního verše, ve kterém pomocí kondicionálu unikáme do jedné z možných realit, která ale neodpovídá té, která je

¹ Ve sbírce (*Hrob nezavřel se*, **výbor z díla**), ze které jsem báseň vybrala, není uveden název. Při hledání názvu jsem objevila několik zdrojů, ve kterých je však název uveden rozdílně a pro jejich nejistou věrohodnost jsem se rozhodla ho neuvádět v žádné z nalezených podob.

nám představena autorem jako ta základní. Lyrický subjekt se opět proměňuje a setkáváme se zde s ich-formou („*nechci, abys na mne viděl.*“, „*vůz srdce zastavuji*“). V posledním verši se lyrický subjekt obrací k Měsíci (apostrofa, personifikace). Prostor je specifikován zmínkou o zatažení rolet. Následuje metafora o zamilovanosti, respektive o „ukončení“ takových citů. Tyto city nebyly příliš silné a hluboké (vůz srdce byl sotva rozjetý). Lyrický subjekt nejspíše není na zmíněnou situaci pyšný – nechce, aby ho Měsíc viděl, a předpokládá, že by mu Měsíc nezáviděl.

Ve čtvrté strofě pronikáme do nitra lyrického subjektu, nemáme tedy opět jasně vymezený prostor. Čas se proměňuje – v prvním verši je vzpomínka, lyrický subjekt zmiňuje, že se již poddal a vzdal svůj „boj“/život. Tento předpoklad vychází z dobře čitelné metafory: „*Složil jsme kosti dávno před smrtí*“. V dalším verši se na začátku také objevuje minulost, ale vzápětí se přesouváme (gramaticky) do přítomnosti, kdy lyrický subjekt opět vzpomíná, přináší však pocity z přítomnosti („*Stýská se mi strašně / po životě, v němž jedny vlhké rty / přestaly líbat.*“). Do druhé části posledního verše se tedy pohybujeme ve vzpomínkách propojených s přítomnými pocity a samozřejmě s faktem, že lyrický subjekt v přítomnosti vzpomíná. V druhé polovině čtvrtého verše však minulost a vzpomínání lyrický subjekt opouští a zdůrazňuje své čekání v přítomnosti výkřikem: „*Čekám!*“ Čtvrtou strofu uzavírá otázka ve druhé osobě. Komu je otázka určena? Máme několik možností interpretace. Je možné, že se lyrický subjekt obrací k Měsíci, ke kterému mluvil v předchozí sloce, nebo je otázka určena té osobě, jejíž rty ho přestaly líbat. Další možností je fakt, že otázka směřuje k trumpetě, na jejíž zvuk lyrický subjekt čeká, jak jsme se dozvěděli v první strofě. Trumpeta je důležitějším prvkem (pro subjekt) v rámci celé básně než Měsíc, lyrický subjekt totiž předpokládá, že mu přinese spásu. Na základě toho se osobně přikláním k možnosti, že otázka je věnována trumpetě. Tuto variantu také potvrzuje začátek strofy následující, v ní se lyrický subjekt opět vrací k čekání v obdobné podobě jako v první strofě, kde figuruje trumpeta. Oporu pro tuto možnost interpretace můžeme najít také už v předcházejícím výkřiku „*Čekám!*“

Prostor ve čtvrté strofě není jasně vymezen. Lyrický subjekt je však jasně definován, a to ich-formou, která chybí jen ve výše zmíněné otázce, jejíž problematice byl věnován prostor v přechozím odstavci.

Závěrečná strofa svým obsahem (tematikou) i formou (jak je téma představeno) opisuje prvky první strofy – jsou zde návaznosti i s odlišnostmi („*A nepřestávám čekat*“ kontra „*U okna musím čekat*“), takže se nejedná zcela o uzavření do kruhu, ale spíše o úzce

provázané pokračování. Úzké provázání je vidět v doplnění měsíců, které lyrický subjekt vyjmenovává a v nichž musí čekat („na jaře / i na podzim“). Uzavírá se tak časový rámeček čekání (resp. nutnosti čekání), který tak lze ohraničit všemi ročními obdobími. Čeká tedy celý rok. Další časová vrstva v poslední strofě je ráno, do kterého je ve třetím a čtvrtém verši zasazeno vožení trakaře „mých nesložených písní“, které je zde metaforou s nejasným významem. Slovo trakaře může mít funkci hyperboly ve významu, že je nesložených písní lyrického subjektu opravdu mnoho. Avšak význam metafory vožení velkého počtu nesložených písní mi není zcela jasný. Vzhledem k tomu, že se vracíme k tématu čekání z první strofy, je jasné, že to, na co čeká, s čím bojuje, a kdo vozí trakaře, je trumpeta. Pokud je tomu tak, vidím za zmíněnou metaforou ještě další „vrstvu“ a tou je po rozklíčování vzniklý oxymóron, kdy trumpeta má co do činění s nesloženými písněmi. K této problematické závěrečné části strofy zmíním ještě jasně rozklíčování metafory vzniklou personifikací. Přesuňme se ale k prostoru – ten není znovu zcela jasně vymezen, můžeme se domnívat na základě jasné návaznosti poslední strofy na tu první, že se opět mluví o čekání u okna. Ve druhém verši poslední strofy mluví subjekt o poslouchání a boji, které mohou být zasazeny do stejného prostoru, ale není to jisté. Lyrický subjekt je opět reprezentován ich-formou.

Subjekt, prostor i čas se v této Ortenově bezejmenné básni proměňují, avšak i v proměnách v jednotlivých strofách i verších tvoří a udržují tyto aspekty jednotný celek. Jednota celku je umocněna návazností poslední strofy na strofu první, kdy mně jako čtenáři po přečtení poslední sloky nevadila náhlá jednotlivá přeskokování v prostoru a času. Celkově je tak báseň stabilní nejen formálně ale i obsahově. Přesto však je její téma čekání, které vyvolává nejistotu. Tento paradox v celistvosti funguje dobře a ostatní aspekty (stabilita, nejistota, změna) doplňuje a tvoří tak velmi efektivní celek.

- Budiž

- Napsáno soustředěně, ale celkově je to dost popisné a místy i spekulativní

- lyrický subjekt – je to něco jiného než to, o čem píšete